

บทที่ 5

บทสรุปเชิงวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

การศึกษาบทหนังในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาแนวคิดทางปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในบทหนังตะลุงของ นายฉิ้น อรมุต ว่ามีทัศนะเช่นใดต่อประเด็นปัญหาทางปรัชญาที่ว่าด้วยอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ต่อความคิดของคนในท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น อันจะก่อให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปการแสดงพื้นบ้านชนิดนั้นเอาไว้ต่อไป จากการศึกษาจึงสามารถสรุปเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้ดังนี้

แนวคิดเชิงปรัชญา

จากการศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาของนายหนังพบว่า มีลักษณะที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นภาคใต้ อันเป็นความคิดของคนในยุคแรก ๆ ที่เชื่อว่าในโลกนี้มีได้มีแต่คน สัตว์และต้นไม้เท่านั้นแต่ยังมีสภาวะอื่น ๆ ที่มีอยู่จริงและอยู่นอกเหนือไปจากการรับรู้ของเรา เพราะปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิต บางครั้งเราก็สามารถอธิบายหรือให้คำตอบต่อปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แต่บางครั้งเราก็ให้คำตอบไม่ได้ คนจึงพยายามอธิบายสิ่งที่ตนไม่รู้ออกมาในรูปของการอธิบายถึงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ตามความเชื่อของคนในถิ่นนั้น ๆ อันเริ่มตั้งแต่ความเชื่อในเรื่องของผีหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ (เทพเจ้า, เจ้าแม่) ว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจสามารถบันดาลสุขทุกข์ ให้กับคนได้หรือถ้าใครต้องการสิ่งใดก็ไปขอต่อสิ่งเหล่านั้นก็จะได้สมความตั้งใจ ต่อมาก็เป็นความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ อันเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับลัทธิเวทมนต์คาถา (การทำเสน่ห์, อาวุธวิเศษหรือของขลัง, ฤกษ์ยาม) และสุดท้ายก็คือความเชื่อในเรื่องโชคชะตาว่าสามารถกำหนดความเป็นไปของแต่ละคน ดังนั้นเราจึงไม่สามารถกำหนดชีวิตเราได้ทั้งหมดดังปรากฏว่ามีคนบางคนที่ทำแต่ความดีเสมอมาแต่เขาก็ยังเจอกับเหตุการณ์ร้าย ๆ ในชีวิต คนก็โทษว่าโชคไม่ดีหรือเคราะห์ไม่ดี เป็นต้น ทัศนะดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นความเชื่อพื้นถิ่นเดิมทั้งสิ้น

ทัศนะทางปรัชญาอีกส่วนหนึ่งของนายหนังที่ได้มาจากศาสนาพุทธ อาจเนื่องมาจากการที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติและนายหนังนั้นเป็นพุทธศาสนิกชนเช่นเดียวกับผู้ชมส่วนใหญ่ เนื้อเรื่องในบทหนังก็จะปรากฏออกมาในลักษณะที่มีตัวหนังเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ดำเนินชีวิตในสังคมชาวพุทธ บางครั้งก็มีการกล่าวถึงนักบวชหรือฤาษีรวมทั้งเสนอแนวทางในการปฏิบัติ

ตนตามคำสอนของศาสนาและจากอิทธิพลของศาสนาพุทธที่รับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตนี้เอง ทศนะทางปรัชญาของนายหนังจึงมิได้มีความสงสัยใคร่รู้ต่อประเด็นปัญหาที่ว่าด้วยความเป็นไปและความมีอยู่ของโลก อันเป็นเรื่องของโลกวิสัยซึ่งในทางพุทธศาสนาถือว่าปัญหาเหล่านี้เป็น ปัญหาอจินไตย ที่หมายถึง สิ่งมีไม่ควรถัดเพราะคิดแล้วไม่เกิดประโยชน์และเชื่อในความเป็นจริงสองอย่างคือ ความเป็นจริงทางรูปธรรมอันมีลักษณะไม่เที่ยง (อนิจจัง) คงสภาพเดิมไม่ได้ต้องเปลี่ยนแปลงไป (ทุกขัง) และปราศจากตัวตนที่เที่ยงแท้ (อนัตตา) สิ่งนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่เข้ามากระทบและเชื่อในความเป็นจริงทางนามธรรมอันเป็นเรื่องของจิต วิญญาณที่มีการเวียนว่ายตายเกิดไปเรื่อย ๆ ตามกรรมที่แต่ละคนได้ทำไว้ ความเป็นจริงทั้งสองนี้จึงมีอยู่ในลักษณะที่อิงอาศัยกันตลอดเวลาจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปมิได้ นอกจากนี้ก็ยังเชื่อในเรื่องของกรรมว่าเป็นสิ่งที่กำหนดชะตาชีวิตของคน ใครทำดีก็ได้ดีใครทำชั่วก็ได้ชั่วและเชื่อในเรื่องของภพภูมิที่ว่าเมื่อเราตายไปแล้ว ใครทำดีก็จะได้ขึ้นสวรรค์ใครทำชั่วก็ต้องตกนรก สุดท้ายคือเชื่อในเรื่องของเป้าหมายหรือประโยชน์ในขั้นสุดท้ายที่ทุกชีวิตควรเข้าถึงว่า เป็นความสุขที่เกิดจากการรู้เข้าถึงสภาวะทั้งหลายตามความเป็นจริงไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต ไม่ถูกบีบบังคับด้วยอำนาจการยึดติดถือมั่น สามารถทำจิตให้เป็นอิสระอันเป็นภาวะที่เรียกว่า นิพพาน เป็นภาวะที่สามารถดับกิเลสและกองทุกข์ ด้วยเหตุนี้คนจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนา เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 ทศพิศราชธรรม เป็นต้น

จากแนวคิดที่มีลักษณะเป็นการผสมผสานดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงก่อให้เกิดประเด็นทางปรัชญาที่สำคัญตามแนวคิดของนายหนัง พอที่จะนำเสนอได้ว่า

แนวคิดทางอภิปรัชญา ในประเด็นนี้นายหนังให้ความสำคัญกับประเด็นของความเป็นจริงทางนามธรรม อันว่าด้วยเรื่องของจิต วิญญาณ ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างไปจากสิ่งอื่น ๆ เมื่อคนตาย จิต วิญญาณ ก็จะออกจากร่างเก่าไปเกิดในร่างใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้ก็ยังทำหน้าที่เป็นผู้สั่งให้กายกระทำการต่าง ๆ อีกด้วย จิต วิญญาณ ที่ยังไม่ได้ไปเกิดใหม่ก็ยังสามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้แล้วแต่ใครจะเลือกแนวทางปฏิบัติว่า ถ้าเราทำดีก็จะได้รับการปกป้องรักษาแต่ถ้าเราทำไม่ดีก็จะได้รับการลงโทษ เป็นต้น

แนวคิดทางจริยศาสตร์ พบว่านายหนังให้ความสำคัญกับประเด็นทางจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของแนวทางในการปฏิบัติของคนในสังคม โดยการนำเสนอว่าเมื่อเราตกอยู่ในสถานภาพใดในสังคมเราควรทำตัวอย่างไร จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตที่แต่ละคนมุ่งหวังเอาไว้ได้ เช่น การกล่าวถึงหน้าที่ของผู้ปกครอง บิดามารดา สามิภรรยา เป็นต้น เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นหน้าที่ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไรเพื่อที่ว่าผู้ชมจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

จากทัศนคติทางปรัชญาที่เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นฐานกับความเชื่อทางศาสนาพุทธย่อมส่งผลต่อคนในทางปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์หรือแบบอย่างของการดำเนินชีวิตของชาวใต้ที่มีรูปแบบเฉพาะอันเกิดจากการรู้จักรับและเลือกในสิ่งดี ๆ เข้ามาใช้ ดังจะเห็นได้ว่า ชาวภาคใต้โดยทั่วไปมีความศรัทธาในศาสนา จนก่อให้เกิดลักษณะของชาวใต้ที่มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมักจะช่วยเหลือและดูแลซึ่งกันและกัน โดยมีได้ถือว่าเขาเป็นใครมาจากไหนถ้าใครลำบากมาก็มักจะได้รับการช่วยเหลืออยู่เสมอ นอกจากนี้ก็ยังเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และรักษาสัจจะเอาไว้เป็นที่ตั้งและมักสร้างบุญกุศลอันเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องกรรมซึ่งจากการปฏิบัติตนดังกล่าวข้างต้น ย่อมส่งผลให้สังคมมีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามการปฏิบัติตนบางอย่างก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องทิ้งมลายและไร้เหตุผล เช่น การที่คนเราไปกราบไหว้ต้นไม้ ภูเขา การไปหาหมอดูให้ทำนายโชคชะตา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะขัดกับหลักการทางวิทยาศาสตร์เพราะในยุคปัจจุบันนี้ดูเหมือนว่าคุณจะให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ว่าสามารถให้คำตอบต่อทุก ๆ สิ่งได้และยิ่งวิทยาศาสตร์เจริญก้าวไกลไปเพียงใดคำตอบที่ได้ก็จะมีมากขึ้น แต่การปฏิบัติตนของคนในสังคมดังที่กล่าวมาข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่าบางครั้งวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถให้คำตอบหรือล้มล้างความเชื่อดั้งเดิมของคนได้ทั้งหมด การปฏิบัติตนดังกล่าวจึงยังคงมีอยู่คู่กับสังคมเราต่อไป และดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่เสริมสร้างกำลังใจให้กับคนเป็นอย่างดี

แกนหลักของความคิด

จากบทหนึ่งศึกษาพบว่านายหนึ่งมักจะเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคม ที่ถ่ายทอดมาจากสภาพความเป็นจริงของคนส่วนใหญ่ในชุมชนที่เป็นเพียงคนธรรมดาสามัญที่เต็มไปด้วยกิเลส ตัณหาและมีความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีเป้าหมายสูงสุดในชีวิตอยู่ที่การแสวงหาความสุขอันมีระดับขั้นที่เริ่มตั้งแต่ความสุขส่วนตัว ความสุขส่วนรวม ความสุขในโลกหน้าและสุดท้ายคือความสุขอันเกิดจากการเข้าสู่สภาวะที่เรียกว่า นิพพาน จากเป้าหมายในชีวิตของมนุษย์ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ย่อมก่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติ อันเป็นแกนหลักของความคิดทางปรัชญาที่นายหนึ่งได้เสนอเอาไว้ โดยการเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนของคนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่า เขาจะตกอยู่ในสภาพใดก็ตามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพราะถ้าคนไม่รู้จักหน้าที่ของตนหรือหลงลืมมันไปก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การทุจริต คอรัปชั่น ฆ่ากันตายหรือแม้แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เราประสบอยู่ทุกวันนี้ก็ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่คนไม่รู้จักหน้าที่ของตนไม่รู้ว่าจะปฏิบัติตนเช่นใดหรือบางคนก็รู้ทุกอย่างแต่แก่งเล็งเล็งลืมมันไป ก็เพราะต่างคนต่างก็มุ่งหวังที่จะหาความสุขใส่ตนโดยไม่คำนึงว่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อใครอย่างไรบ้าง ซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดทุกข์มากกว่าสุข ดังนั้นนายหนึ่ง

จึงได้เสนอหน้าที่หรือแนวทางในการปฏิบัติตนไว้ทั้งแก่ผู้ที่ยังไม่รู้และตอกย้ำความคิดแก่ผู้ที่รู้อยู่แล้วให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

- กษัตริย์หรือผู้ปกครอง ต้องตั้งมั่นในหลักพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)
 ต้องปกครองบ้านเมืองภายใต้หลักทศพิธราชธรรม (ทาน สีล
 บริจาค อาชวะ มัทวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ซันติ อวิโรหนะ)
- บิดามารดาต่อบุตร ต้องดูแลให้ความรักความอบอุ่น
 ต้องปกป้องบุตรจากภัยอันตรายต่างๆ
 ต้องให้บุตร ได้ศึกษาศิลปวิทยา
 ต้องจัดหาสามีหรือภรรยาที่สมควรให้เมื่อถึงเวลาอันควร
- สามีภรรยาต่อกัน ต้องซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน
 ต้องเป็นที่พึ่งและดูแลอีกฝ่ายยามป่วยไข้
 ต้องให้เกียรติยกย่องอีกฝ่าย

เหตุที่นายหนังให้ความสำคัญในเรื่องของการกล่อมเกล่าให้ผู้ชมได้ตระหนักในหน้าที่ ที่แต่ละคนมีแตกต่างกันออกไปตามแต่ว่าใครจะตกอยู่ในสถานภาพใดก็จะต้องรู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ครบถ้วนและสมบูรณ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็เพราะเรื่องของหน้าที่นี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและกิจกรรมของคน ในสังคมตั้งแต่เกิด ไปจนตายเลยทีเดียวได้เพราะตลอดเวลาที่เราใช้ชีวิตอยู่ เราต้องมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาและด้วยความสุขอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิตที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปรารถนาที่จะได้มา การปฏิบัติหน้าที่จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือที่จะนำเราไปสู่จุดมุ่งหมายที่แต่ละคนมุ่งหวังไว้ได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น

ลักษณะทางความคิด

ลักษณะของความคิดทางปรัชญาที่นายหนังได้เสนอเอาไว้ มีลักษณะที่แตกต่างกับปรัชญาตะวันตกตรงที่รูปแบบและวิธีการคิด ซึ่งปรัชญาตะวันตกจะมีการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีการจัดประเภทของความคิดไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีกระบวนการสืบสาวหาข้อเท็จจริงที่แน่นอน ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดทางปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในบทหนังอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นการผสมผสานกันทางความคิดระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นและคำสอนในศาสนาพุทธ ในการศึกษาทางปรัชญาจึงไม่สามารถที่จะสรุปผลการศึกษา โดยการจัดให้นายหนังอยู่ในกลุ่มของจิตนิยม (Idealism) หรือสสารนิยม (Materialism) ฯลฯ ดังที่ได้มีการแยกประเภทของความคิดเอาไว้ แต่เนื่องจากแนวคิดทางปรัชญาของนายหนังที่ตรงกับลักษณะเด่นของพุทธปรัชญาที่เป็นปรัชญา

ภาคปฏิบัติและแกนหลักของความคิดก็อยู่ที่การเสนอให้คนรู้จักหน้าที่รู้จักแนวทางในการปฏิบัติตน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตโดยตรงแนวคิดทางปรัชญาที่ปรากฏจึงเป็นการตีความตามพุทธปรัชญา โดยใช้บริบทและสภาพของสังคมชาวใต้มาเป็นฉากประกอบในการอธิบายความแต่ถึงแม้ว่าบางครั้งนายหนังจะมีการแสดงทัศนะทางอภิปรัชญาที่มีต่อประเด็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งก็มิได้มีจุดประสงค์ที่จะอธิบายความจริงในตัวแต่อย่างใดแต่เป็นการกล่าวเพื่ออ้างอิงถึงหลักการปฏิบัติของคนในสังคมเพราะตามนิสัยของคนถ้าจะให้เชื่อคำสั่งสอนของคนที่มีชื่อพ่อแม่หรือครูอาจารย์ ก็จะเป็นเรื่องยากแต่ถ้านายหนังรู้จักนำความคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับเรื่องราวที่น่าเสนอ โดยการสอดแทรกคำสอน แรงคิดและทัศนะคติต่าง ๆ เอาไว้ในการแสดงของตนผู้ชมก็จะสามารถรับเอาความคิดนั้นไว้ได้โดยไม่รู้สึกว่าตัวเองถูกสอนแต่อย่างใด ดังนั้นแนวคิดทางปรัชญาที่นายหนังได้นำเสนอเอาไว้อาจมีลักษณะที่เป็นปรัชญาชีวิตอันอาจหมายถึงความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการรับรู้และการทำความเข้าใจในปัญหานั้น ๆ แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ นายหนังจึงได้นำเสนอหลักการในการดำเนินชีวิตอันเป็นความคิดที่ผู้ชมสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ ปรัชญาชีวิตของนายหนังจึงมิได้เป็นความคิดที่มีอยู่อย่างโดดเดี่ยวที่นาน ๆ จะมีผู้เข้าไปศึกษาหรือหยิบนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สักที หลักในการดำเนินชีวิตเป็นปรัชญาชีวิตที่ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใครในสังคมก็สามารถที่จะนำเอาหลักการนั้น ไปปฏิบัติได้ทันที

คุณค่าที่ได้จากการศึกษา

การแสดงหนังตะลุงนับได้ว่าเป็นงานศิลปชนิดหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะมีรูปหนังเป็นอุปกรณ์ในการแสดงแล้วก็ยังมียุทบทันท์ซึ่งมีถ้อยคำในภาษาพูดหรือภาษาเขียนเป็นวัสดุซึ่งจะมีลักษณะการประพันธ์ที่ไม่นิยมใช้ศัพท์สูง ๆ (คำบาลี สันสกฤต คำราชาศัพท์) หรือบทกวีที่มีความซับซ้อน เช่น ฉันท์ โดยมีกประพันธ์ โดยใช้ถ้อยคำที่ง่ายต่อความเข้าใจ เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ก็จะกล่าวถึงพฤติกรรมหรือกิจกรรมของคนในสังคมเพื่อเป็นการให้คติและเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิต บทหนังแต่ละเรื่องจึงมีความแตกต่างกันออกไปในรายละเอียดปลีกย่อย จึงทำให้เกิดประเด็นศึกษาที่น่าสนใจว่าการแสดงหนังตะลุงนอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความบันเทิง โฆษณาประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ แก่ผู้ชมแล้วก็ยังทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้เสนอแรงคิดและคติเตือนใจให้ผู้ชมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ๆ ในชีวิตประจำวันเพราะการแสดงท้องถิ่นของคนในแต่ละภาคย่อมเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงชีวิต คติ ความเชื่ออันเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในสังคมนั้น ๆ ที่มีทั้งสิ่งที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นและการรับเอาความคิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ศาสนา มารวมกับความคิดแบบดั้งเดิม จนก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ทาง

ความคิดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ไม่เข้าใจในวิธีการแต่งหรือไม่ใช่คนในท้องถิ่นนั้นก็อาจจะไม่เข้าใจความคิดต่าง ๆ ที่นายหนังได้สอดแทรกเอาไว้จึงอาจมองไปในลักษณะที่เห็นว่าบทหนังตะลุงเป็นวรรณกรรมที่ไม่มีคุณค่า เศษและเป็น ฝีมือของผู้แต่งไม่อาจเทียบเท่ากับกวีราชสำนักได้ คุณค่าของการแสดงหนังตะลุงจะมีมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้ชมแต่ละคนและจากการศึกษาบทหนังของนายหนัง จึงพบว่าคุณค่าบทหนังตะลุงไม่เพียงแต่จะทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ประเทืองอารมณ์แก่ผู้ชมเพียงอย่างเดียว เพราะบทหนังตะลุงแต่ละเรื่องยังเสนอคุณค่าของตัวเองที่สามารถให้คุณค่าในทางประเทืองปัญญาแก่ผู้ชม โดยการแสดงหลักการปฏิบัติหน้าที่ของคนแต่ละคนที่เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมของเราต่อไปและนอกจากนี้ก็ยังปรากฏว่า การแสดงหนังตะลุงก็ยังเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นอำนาจของประชาชนที่จะโต้ตอบกับอำนาจภายนอก เช่น อำนาจของรัฐ ดังปรากฏว่าในการแสดงแต่ละครั้งมักจะมีการกล่าวถึงประเด็นทางการเมือง กล่าวเสียดสีนักการเมืองหรือพรรคการเมืองที่ตกเป็นข่าวในขณะนั้นรวมทั้งการที่นายหนังได้แสดงทักษะ เกี่ยวกับความเป็นไปในด้านต่าง ๆ ของสังคมที่อยู่ในความสนใจของคนทั่วไปและทักษะเหล่านี้ก็ดูเหมือนจะเรียกเสียงปรบมือและเสียงหัวเราะได้จากคนดูแทบทุกครั้ง และจากการที่นายหนังรู้จักปรับการแสดงของตนโดยการนำเสนอเรื่องราวที่มีความทันสมัย ทันยุค ทันเหตุการณ์นี้เอง การแสดงหนังตะลุงจึงยังคงเป็นสื่อการแสดงพื้นบ้านที่ยังคงได้รับความนิยมจากคนในทุกเพศทุกวัยและยังคงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับสังคม ชาวใต้เสมอมา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาถึงการแสดงหนังตะลุงในประเด็นต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความหลากหลาย เช่น แนวคิดทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจของหนังตะลุงที่ได้รับการยกย่องและยอมรับโดยชาวใต้ ว่าเป็นเรื่องการแสดงพื้นบ้านที่นอกจากจะมีคุณค่าในการให้ความบันเทิงแล้ว ยังเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ชี้นำสังคมในด้านต่าง ๆ ได้อีกด้วย
2. เนื่องจากในปัจจุบันนี้นายหนังส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่อายุมากแล้วและบางรายก็เลิกเล่นหนังตะลุงไปแล้ว บทหนังต่าง ๆ ที่เคยเล่นก็มีได้การจดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะมีการติดตามและจดบันทึกเอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเพื่อเป็นการส่งเสริมและเชิดชูภูมิปัญญาของศิลปินท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักและมีการยอมรับอย่างแพร่หลายต่อไป